

YENİ BİR SOĞUK SAVAŞ MI?

İçinden geçtiğimiz dönem, tüm yönleriyle tek kutuplu bir uluslararası sistemin özelliklerini hala taşımaktadır. Amerika, sistemin merkezindeki tek süper güç olarak ayrıcalıklı bir konuma kavuşmuştur, Rusya ise meydan okuyamayacağı bir Amerika'nın marjinde kendine yol açmakla meşguldür. Rusya'nın ne ekonomik kapasitesi, ne teknolojik seviyesi, ne askeri kapasitesi Amerika ile böyle bir mücadeleyi yürütecek bir durumda değildir.

Hasan B. YALÇIN

Rusya önce Ukrayna'ya şimdi de Suriye'ye müdahil oldu. Rusya'nın bu iki hedefe neden yöneldiği, buralarda ne elde etmeyi planladığı, nereye kadar gidebileceği ve benzeri birçok anlamlı soru var karşımızda. Bu sorulara birçok cevap veriliyor ve bu cevaplar zenginleşerek üretilmeye devam edecek. Tüm bunların arasında bir kavram zaman zaman tekrar gündeme gelmekte. Amerika ile Rusya arasında yeniden bir Soğuk Savaş yaşanması ihtimali konuşulur oldu. Önemli jeopolitik konulara dair iki ülke arasında var olduğu düşünülen örtülü gerilim ve karşılıklı beyanatlar, suyun ısınmaya başladığı şeklinde yorumlanabilir. Bu gerilim daha da yükselip Soğuk Savaş'ta ulaştığı noktalara ulaşarak dünyada yine iki kutuplu bir kamplaşmaya ve pozisyon mücadelelerine dönüşebilir mi?

Bu soruyu cevaplamak adına Soğuk Savaş'ın istilahtaki manasına bakmak ve benzeri bir durumun yaşanıp yaşanmayacağına ona göre karar vermek gerek. Soğuk Savaş, çok kaba tarifile iki süper gücün karşılıklı bir rekabete girmesiydi. Zaman zaman Soğuk Savaş'ın iki ideolojik kamp arasında bir savaş olduğu gibi yanlış bir kanaat üretilmiş olmasına rağmen, aslında Soğuk Savaş'ı Soğuk Savaş yapan şey, iki kutuplu dünyanın hâkim yapı olması, yani iki süper gücünün diğer uluslararası aktörlerle kapasite farkını çok yüksek noktalara çıkarması ve birbirileriyle mücadele vermeleriydi. Bir tarafın komünist, diğer bir tarafın kapitalist oluşu aslında mücadelenin sebebi değil, sadece özelliklerinden biri veya belki de sadece sonucuydu. Amerika ve Sovyetler Birliği farklı ideolojik tutumlarına rağmen, İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'ya

karşı ortak bir savaş yürütmüştür. Birinin komünist, diğerinin kapitalist olması müttefik olmalarını engellememiştir. Her iki aktörün de davranışlarını İkinci Dünya Savaşı'nda şekillendiren jeopolitik hesaplamalar, Soğuk Savaş'taki davranışlarını da şekillendirdi ve bu iki ülke ideolojik inançları nedeniyle değil, sistemin içindeki iki süper güç oldukları için karşı karşıya geldiler. Soğuk Savaş, süper güçlerin mücadelesiydi.

Böyle bir kavramsallaştırmadan hareket edildiğinde, her iki taraflı karşı karşıya gelişin bir Soğuk Savaş anlamı taşımayacağı ortaya çıkacaktır. Ne zamanımız 1950'lere benzemektedir ne de Rusya o dönemin Rusya'sıdır. Aslında içinden geçtiğimiz dönem, tüm yönleriyle tek kutuplu bir uluslararası sistemin özelliklerini hala taşımaktadır. Amerika, sistemin merkezindeki tek süper güç olarak ayrıcalıklı bir konuma kavuşmuştur, Rusya ise meydan okuyamayacağı bir Amerika'nın marjinde kendine yol açmakla meşguldür. Rusya'nın ne ekonomik kapasitesi, ne teknolojik seviyesi, ne askeri kapasitesi Amerika ile böyle bir mücadeleyi yürütecek bir durumda değildir.

Zaman zaman Rusya ve Çin gibi ikincil güçlerin kapasitesi abartılarak, zaman zaman da Amerikan gücünün düşüşüne dair inançlar üretilerek, tek kutuplu yapının çöktüğü ve dolayısıyla Rusya gibi aktörlerin Amerika'ya tavır aldıkları iddiası dile getirilmektedir. Fakat bu güç değerlendirmeleri aslında yapısal kapasite ölçümlerine dayanmamaktadır. Rusya'nın pek tabii ki güçlü bir ordusu olduğu varsayımı yapılabilir. Fakat bu ordunun dünyanın herhangi bir coğrafyasında nokta hedefleri ele geçirip, o konumları koruma kabiliyetine

sahip olduğu hayal edilemez. Bu tür küresel operasyon kabiliyetinden yoksun olan Rusya, şartları çok zorlayıp böyle bir çabaya girişecek olursa, askeri kapasitesini desteklemesi beklenen güç unsurlarının yeterli olmadığı ortaya çıkacaktır. Bugün Rusya'nın kullanacağı füze sistemlerinin ne kadar başarılı olduğunu, sanırım birkaç örnekle zaten görmüş durumdayız. Rusya, en son teknolojik gelişmelerle donanmış insansız hava araçlarına sahip değildir. Rusya'nın uydu teknolojilerinin yeterli istihbarat sağladığını kimse iddia edemez. Bir süper güç gibi dünyanın dört bir tarafında askeri üsleri yoktur. Benzeri birçok askeri alt yapı ve teknoloji unsurunda ciddi sorunlar yaşadığı için bu tür operasyonların Rusya açısından sürdürülebilmesi mümkün değil. Varsayalım ki, Rusya askeri açıdan bu beceriye sahip olsun. Bu bile tek başına bir anlam ifade etmez. Gelişmiş bir askeri teknoloji, Rusya'yı bir süper güç yapmaya ve Amerika ile Soğuk Savaş tarzı bir mücadele yürütmeye müsait hale getirmez. Süper güç demek, küresel operasyonlar yapabilmeye ilaveten, diğer büyük güçlerle mesafeyi çok fazla açabilmek demektir. Yani gücün bir ya da birkaç unsuruna sahip olmak bir süper güç olmak için yeterli değildir. Süper güçler ve büyük güçler, gücün her türlü unsurunda kendi kendine yeterli aktörlerdir. Yani askeri açıdan güçlü bir devlet, finansal açıdan aşırı kırılgan ve başka devletlerin davranışlarına bağımlı ise o devlet, süper güç değildir. Veya ekonomik açıdan çok güçlü, fakat askeri açıdan dışa bağımlı ise o devlet, süper güç değildir. Rusya, bu tür özellikleri bakımından değerlendirildiğinde Rusya ile ilgili iki unsur ön plana çıkar. Birincisi, Rusya'nın Sovyetler döneminden kalma askeri kapasitesi

(özellikle de nükleer teknolojisi), ikincisi ise enerji kaynaklarıdır. Fakat Rusya'nın tek boyutlu ekonomisi, onu finansal anlamda doğal kaynaklara ve ihracata bağımlı hale getirmektedir. Bunun en güzel örneği, dünya petrol fiyatlarındaki ani düşüşler sonrası Rusya'nın yaşadığı ekonomik krizlerdir. Rusya bu haliyle rakipleri için kolay kontrol edilebilir haldedir. Sahada kazanaacağı askeri bir başarı bile ekonomik yaptırımlarla karşılaşacaktır. Özellikle Ukrayna olayından sonra Amerika'nın bu ekonomik silahı açık biçimde kullandığına şahit olduk. Bütün bunlar bir araya getirildiğinde Rusya her ne kadar hala dünyanın en güçlü ikinci ordusuna sahip olsa da, bu ordu ona ne bir süper güç gibi küresel operasyonlar yapma fırsatı sunmaktadır ne de Amerika ile uzun süreli bir mücadele yürütme şansı vermektedir.

Bu gerçeğin Putin de farkındadır. Her ne kadar Batılı yazarlar Putin'in kişiliği üzerinden analizler yaparak onu irrasyonel bir aktörmüş gibi sunuyor olsa da, Putin kendisi kadar soğuk hesaplar yapıyor. Putin, bu anlamda sadece Rus yayılmacılığı hayal eden bir Çar olarak tanımlanamaz veya sapkın bir KGB ajanı da değildir. Sovyetler Birliği günlerine dönmeyi düşleyen bir hayalperest hiç değildir. Herkes kadar yayılmacı, herkes kadar savunmacıdır. İktidardaki erken döneminde Amerika'nın tüm tahriklerine karşı gerekli yerlerde taviz vermeyi bilmiş, şimdi de Amerika'nın kendisine açtığı yollardan yürümeyi becerebilmiş bir rasyonel hesap makinesidir. Soğuk Savaş'tan bu yana geçen yirmi beş yıllık sürede NATO hayal edilemeyecek kadar genişledi. Bu durum göz önünde bulundurulmadan yapılacak ve Putin'in karakteristik özelliklerine hapsedilecek bir analiz çok eksik kalacaktır.

Soğuk Savaş'ın ardından Amerika her gün mızrağını Rusya'nın üzerine bastırıyor. NATO'nun sürekli yayılması, Ukrayna'ya kadar ulaştı. Rusya, son anda bütün maliyetini bile bile yakın coğrafyasındaki bu işgali gerçekleştirdi. Ukrayna'daki işgal, Putin için maliyetli oldu. Fakat ulusal güvenlik meselesi söz konusu olunca ekonomik maliyetlerin kaldırılabilir olduğu görülüyor. Özellikle Putin erken harekete geçti ki kendisi bir oldubitti ile karşılaşmasın. Suriye örneğinde ise Rusya aslında Obama yönetiminin açtığı yoldan ilerledi. Ukrayna'da bir mecburiyet vardı. Fakat Suriye'de bir fırsat doğdu. Yaklaşık beş yıldır herkes Amerika'nın Suriye'ye müdahil olmasını beklerken, Amerika herkesi Suriye'ye davet ediyordu. Sonunda Rusya'ya bile göz yumulduğu ortaya çıkıyor. Amerika kendisi için hayati olmayan Suriye'de farklı grupların çatışmalarından açık bir rahatsızlık duymuyor. Cihatçılar, Esad, İran, Hizbullah gibi Amerika'nın rahatsız olduğu ne kadar aktör varsa, hepsi birbirleriyle savaşmakla meşguldü. Şimdi bunlara son olarak Rusya eklenmiş oldu.

Bu Amerika için cesur bir kumar olarak görülebilir. Zira Rusya İran değildir. Daha başarılı olma ihtimali oldukça yüksek. Ayrıca nükleer silahlara sahip bir Rusya'nın girdiği yerden çıkartılamayacağı gerçeğinden hareket edersek, bundan sonra buradan Rusya'nın çıkışı, ancak Rusya'nın tercihi ile olacaktır. Böyle bir durumla karşılaşıldığında Amerikan tarafının Rusya'nın tercihini şekillendirmede başvurabileceği tek araç ise ekonomik baskılardır. Bunun Ukrayna'da işe yaramadığını gördük, ama Suriye'nin Ukrayna kadar hayati olmadığını da düşünürsek, belki de işe yarar denilebilir. Fakat tüm bunların dışında

Yaklaşık beş yıldır herkes Amerika'nın Suriye'ye müdahil olmasını beklerken, Amerika herkesi Suriye'ye davet ediyordu. Sonunda Rusya'ya bile göz yumulduğu ortaya çıkıyor. Amerika kendisi için hayati olmayan Suriye'de farklı grupların çatışmalarından açık bir rahatsızlık duymuyor. Cihatçılar, Esad, İran, Hizbullah gibi Amerika'nın rahatsız olduğu ne kadar aktör varsa, hepsi birbirleriyle savaşmakla meşguldü. Şimdi bunlara son olarak Rusya eklenmiş oldu.

Suriye'nin Rusya için ikinci bir Afganistan olma ihtimali de oldukça kuvvetlidir. Amerikalıların bunu sağlamak için de ciddi araçlara sahip olduğunu akıldan çıkarmamak gerek. An itibarıyla Putin, kara operasyonu yapmayacağını duyurdu. Hava operasyonunun nihai sonuç getirmeyeceği varsayılacak olursa, Suriye'deki kilitlenmenin süreceği beklenebilir. ○

Yrd. Doç .Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi